

DEVALÜASYON

M. Hulki CEVİZOĞLU

Dünya gezegeni üzerindeki "para"lı ülke ekonomilerini tüm kötü etkileri ile kıskaçına alan enflasyonun, iyileştirilmesi önlemlerinin en sonucusu devalüasyondur.

Söz konusu bu çok önemli niteliğinin yanı sıra, devalüasyonun başka etkileri de vardır. Nedir bunlar?.. Ne sonuçlar doğururlar? Devalüasyonun ereğine (amacına) ulaşması, başarılı olması için ne gibi özelliklere dikkat etmek gerekir?

Ama tüm bunları yanıtlamadan önce, devalüasyonun tanımı ve içeriğini belirtelim.

Devalüasyon, "Paranın dış değerinin düşürülmesi, para içindeki kanunî altın miktarının azaltılması" tekniğidir. Başlıca iki erekle yapılır; paranın kararlılığını (istikrarını) sağlamak ve "dış-satım"ı (ihracatı) teşvik. "Değer düşürümü" I.M.F. (International Money Found - Uluslararası Para Fonu)'nin para birimi olarak kabul ettiği Dolar'a göre yapılır. "Altın azaltımı" ise, günümüzde geçerli olmamakla birlikte, "altın para sistemlerinde" şöyle yapılırdı: Paranın eski tanımı bırakılır, daha az altınla yeniden tanımlanırdı. Örneğin, 6 gram altına göre tanımlanan para birimi devalüasyondan sonra 4 grama göre yeniden düzenlenirdi. Buna göre şimdiki uygulanan devalüasyon tekniğini sadece, "Paranın dış değerinin düşürülmesi" olarak tanımlamak daha doğru olur. Devalüasyonun ilk örnekleri 1928 Fransa ve 1931 İngiltere devalüasyonlarıdır. "Paranın kararlılığını sağlamak" için yapılan ilk devalüasyon, 1926'daki enflasyonun, fiyatları yükselterek frangın değerini düşürmesi karşısında, Fransa'da 25 Haziran 1928'de yapılan Poincaré (1) devalüasyonudur. Bu kararlılık (istikrar) devalüasyonu denemesi başarıyla sonuçlandı ve devalüe edilen (değeri düşürülen) frank istikrara kavuştu. Bu türdeki devalüasyonlara diğer bir örnek de şöyle verilebilir: Eğer döviz borçlusu bir ülke devalüasyon yaparsa, alacaklı ülke de parasının değerini aynı ölçüde düşürür. Düşürmediği durumda alacaklı ülke, devalüasyon oranında zarara uğrar. Bu tür düzenlemelerde, yazımızın küçük başlığı "Para Ayarlaması" deyimi rahatlıkla kullanılabilir.

Uygulamadaki denemelerin çoğunluğu "Dış-satım"ı özendirme amaçlı devalüasyonlardır. Bu tür devalüasyonlar sonucu, parasının dış değerini düşüren ülkenin malları diğer ülkelere göre ucuzlamış olur ve bu ülkelerin aynı fiyata daha çok mal almaları özendirilir, demek ki "dış-satım"ı artırıcı etki yapılmış olur. Örneğin, diyelim ki Türkiye, 1 Dolar = 16 TL. paritesini (değişim oranını) uyguluyor olsun. Enflasyon nedeniyle daha çok dövize gereksinimi olduğundan devalüasyon uygulamasına gidiyor ve 1 Dolar = 25 TL. paritesini uygulamaya koyuyor. Bu durumda 1 dolara 16 liralık mal satan ülkeler, aynı para ile (1 Dolarla) bu kez 25 lira karşılığında mal alma olanağına kavuşmuş olurlar. Bu durumda alıcı ülkelerin, Türkiye'nin mallarına olan talebinin eskiye oranla çoğalması gerekir (talep esnekliğinin etkisi). Dış talep artmaz ise devalüasyon yapan ülke (Türkiye) aynı fiyata çok mal satma karşılığında, daha az döviz kazanır. Burada dikkat edilmesi gereken iki önemli nokta var. Enflasyon nedeniyle ülke içindeki fiyatlar artmaya devam ederse, yapılan devalüasyonun etkisi kısa bir süre sonra kaybolacaktır. Ve yeni bir devalüasyona gidilecektir. Fiyat artışlarını durdurabilmek ve "dış-satım"ı artırabilmek için, ülkenin dış talebi karşılayabilecek durumda olması, üretimini dış talebe göre ayarlayabilme olanağına sahip olması gerekir (arz esnekliğinin etkisi).

Devalüasyonun başka etkileri de var dedik. Kısaça bu etkiler ve sonuçları şunlardır: Devalüasyon "dış-alım"ı (ithalatı) yavaşlatır. Paranın dış değeri düştüğü için, yabancı ülke mallarının fiyatı yükselmiş etkisi yapar. Ülke içindeki alıcılar aynı malı daha çok para ödeyerek almak zorunda kalırlar. Bu da "dış-alım"ı sınırlar.

Devalüasyon ülke içindeki fiyatların da yükselmesine neden olur. Dış ülke mallarının fiyatları arttığından dışardan alınan mallar maliyetleri arttırır. Maliyetlerin artışı da iç fiyatları etkiler, onları yükseltir. Bu iç fiyat artışlarının iki nedeni de spekülasyonlar (aşırı mal alıp, depolama) ve psikolojik nedenler (ileride daha çok pahalılaşıcak düşüncesi)dir. İç fiyatların yükselmesi gelir

dağılımını da etkiler. Spekülasyon yapan değişik çevreler kazanç sağlarlar.

Başarılı bir devalüasyon uygulaması için, şu özelliklere dikkat edilmesi çok önemlidir: Önce zamanın çok iyi seçilmesi, sonra da devalüasyon oranının çok iyi ayarlanması gerekir.

Tüm iyileştirici önlemleri aldıktan sonra,

yapılacak tek şey beklemektir. ROUSSEAU'nun ümidiyle sözümüzü bağlayalım:

"Sabır acıdır, ama meyvesi tatlı".

- (1) Raymond Poincaré: Fransa Başbakanı. 1926'da "gümüş duvar" denilen büyük mali güçlüklerin olduğu dönemde, salt mali düzeni sağlamak amacıyla yönetime getirilmiştir.

"PLASTİK ÇİM" KUMSALLARI EROZYONDAN KORUYABİLECEK

Fransa'nın Akdeniz sahilleri kumsallarında tehlikeli boyutlara ulaşan erozyonu önlemek için yeni bir yöntemle plastikten imal edilen "çim" bandları denizin dibine çivilendi. Balıkadamlar, Marsilya yakınındaki, kumsallarıyla meşhur Saintes Maries de la Mer kenti sahillerinin açığında, denizin 15 m. dibine, 2.2 m. genişliğinde koruyucu parçaları deneme mahiyetinde çaktılar. Halk arasında "Çim Paspas" olarak bilinen örtü, saçaklı, örgü gibi bir plastik dokumadan meydana gelmektedir. Bu "paspas"lar deniz dibine, yarım metre uzunluğundaki çelik çivilerle çivilenmektedir. Saçaklar, suyun etkisi ile dik durduğundan, kumu sürükleyen akıntıların etkisini azaltmakta ve ayrıca, kumun plastik dokunun etrafına birikmesine yol açmaktadır. Bundan önce, her türlü denenen önlemlerin etkisiz kaldığı erozyonun neticesi, Saintes Maries de la Mer kumsalı her yıl 50 m. gerilemektedir. Etkili önlem alınmaması halinde, ünlü plajların, binlerce turistin akın ettiği sahillerin, yüzyılın sonunda taşlarla kaplı olacağı tahmin edilmektedir.

"Plastik Çim" İngiliz, Imperial Chemical Industries (ICI) tarafından erozyonun önlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Denemeler de umut vericidir. Deniz dibine "Plastik Çim" çivileme yöntemi, dibe kaya yığıma gibi diğer yöntemlerin etkisiz kaldığı yerlerde kullanılmaktadır.

JEOLOJİ BİLİMLERİ YİNE MODA OLUYOR

Yüzyıl önce jeoloji en ilgi çeken bilim dalı idi. İngiltere'de Jeoloji cemiyetinin yıllık toplantıları büyük bir kalabalığın toplanmasına yol açardı ve hafta sonlarını ellerindeki kazmalarla dağ bayır kazarak bilime katkıda bulunmayı amaçlayan binlerce amatör bulunmaktaydı. Dünyanın yıpal tarihi ve evrimi büyük bir merak konusu idi. Bu ilgi yıllar geçtikçe azaldı yerini Fizik, Kimya ve Biyolojiye bıraktı. Ancak son 20 yılda, jeolojinin bazı çevresel ve mühendislik bilimlerine ve teknolojisine yaptığı katkılar büyük önem taşımaktadır. Jeolojinin yeniden ön plana çıkması Londra'da kurulan Jeoloji Enstitüsünün çalışmaları ile hız kazandı. Enstitü tüm jeologlar adına en üst mercilerde girişimlerde bulunmayı amaçlamaktadır.

Jeolojinin tekrar moda olmasına neden olan en önemli etken petrol araştırmalarıdır. Kuzey Denizin altında, petrol yataklarını koruyan kayalıkların varlığını, jeologlar ekosaunder tekniği ile ortaya koymuşlardır. Aynı teknikler günümüzde kömür yataklarının araştırılmasında kullanılmaktadır. İngiltere Ulusal Kömür Örgütü bu amaçla bir jeologlar ekibi oluşturmuştur.

Kömür madenlerindeki can güvenliğinin sağlanmasında, jeologların büyük payı bulunmaktadır. Açılan tünellerdeki kaya yapı özelliklerini saptayan jeologlar, çalışmaların güvenliğine katkıda bulunmaktadır. Yeraltı sularının tespiti ve bunlardan yararlanma yöntemleri yine jeologların ilgi sahasına girmektedir. Güney Doğu İngiltere'deki yerleşim merkezlerinin yüzde yetmişinde yeraltı sularından faydalanılarak su temin edilmektedir. Bu merkezlerden bir çoğu denize yakın olduğundan, içme sularına tuzlu suyun karışımını önlemek yine jeologların görev dalına girmektedir. Modern yaşantıda büyük yeri olan baraj, tünel ve otoyol gibi yapıların gerçekleştirilmesinde jeolojik araştırmaların önemi çok büyüktür. Yine günümüzün büyük sorunu, atom ve nükleer atıkların güvenli bir şekilde yeraltına gömülerek yok edilmesi sorununa da jeologlar bir çözüm getirebilmektedir.

Geçmiş yıllarda, jeolojiye olan ilginin giderek azalması sonucu, İngiltere Üniversitelerinden sadece yılda 70 jeolog mezun oluyordu. Günümüzde bu sayı 700'e ulaşmıştır ve artan ilgi ve gereksinimin sağlıklı bir göstergesidir.

İngiltere'den Haberler'den